

КОНЦЕПЦІЯ ПРОГРАМИ “ЕЛЕКТРОННЕ МІСТО” ЯК АТРИБУТ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Розглянуто цілі і завдання міської цільової програми “Електронне місто” в системі електронного урядування.

Ключові слова: концепція, програма, електронне місто, електронне урядування, інформаційне суспільство.

In this paper, conceptually discussed the goals and objectives of city target program “Electronic City” in the system of e-governance.

Key words: concept, software, electronic city, electronic government, information society.

Більше 20 років програма побудови інформаційного суспільства є предметом програмних розробок на міжнародному, національному та регіональному рівнях націлених на розвиток науки, освіти, системи підтримки інновацій, інформаційно-комунікаційної інфраструктури, нарощування інформаційних ресурсів. У розвинених країнах прийняті документи, що підводять проміжні підсумки розвитку інформаційного суспільства та ставлять нові цілі. Найбільш серйозне значення цих проблем надається в країнах “Великої вісімки” [3; 4].

У цьому зв’язку міста України також перебувають у центрі змін, які відбуваються. Інтенсифікація глобальної конкуренції та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призводять до серйозних змін в економіці міст, які можна позначити як деіндустріалізація. У розвинених країнах відбувається випереджаюче зростання інформаційного сектора економіки, що викликає значні зміни на ринку праці і в соціоекономічній динаміці міст. За оцінками міжнародних експертів близько 75 % нових робочих місць у розвинених країнах пов’язані сьогодні з тією або іншою формою обробки інформації. У результаті цих змін економічна діяльність, що пов’язана з отриманням і обробкою інформації, відіграє важливу роль в економіці міст, дозволяючи характеризувати їх як “інформаційні”.

На державному рівні, згідно з державною програмою “Електронна Україна” [1], основні цільові установки програми виконані. Проте, на нашу думку, виникла необхідність у формуванні і розвитку концепції, що відбиває нові реалії і більш широке коло питань, спрямованих на інформатизацію міського управління – міської програми “Електронне місто” в системі електронного урядування, що і виявляє актуальність цього дослідження.

Питання е-уряду та е-урядування розглядають багато дослідників, зокрема: А. Голобуцький, Г. Головка, Д. Дубов, С. Дубова, С. Зуєв, Н. Корніловська,

Ю. Машкаров, Д. Мельник, О. Орлов, В. Стеклов, В. Степанов, В. Тронь, О. Шевчук, С. Малконрі, Р. Траунмюллер, Г. Хьюз та ін. Проте слід визнати, що в даний час не існує простої єдиної моделі е-уряду. Є лише набір загальних вимог, виконання яких громадяни, що одержують послуги, мають право чекати від уряду інформаційного століття. Крім того, практична реалізація технологій е-уряду зустрічається з низкою проблем, на які зазвичай заздалегідь не звертають увагу [7].

Метою роботи є розгляд цілі і завдань концепції міської цільової програми “Електронне місто” в системі електронного урядування.

Інформаційно-комунікаційні технології займають центральне місце в оновленні та реструктуризації ключових для міста сфер діяльності: виробництво продукції, транспорт, торгівля, громадське харчування, побут, а також освіта, охорона здоров'я, управління містом, індустрія відпочинку і видовищ, громадське харчування, побут і дозвілля, ЗМІ, соціальні служби, міське господарство, суспільне і культурне життя тощо. В умовах зростання значущості інформаційної функції держави органи державного управління вимушені видозмінити свої взаємовідносини з громадянами. Розвиток інформаційного суспільства підштовхує дані організації до ухвалення концепції “електронний уряд” [2]. У цьому значенні електронний уряд – це та інфраструктура, яку сьогодні повинні створювати державні органи, щоб змінити способи виконання своїх завдань.

Глобалізація та розвиток інформаційного суспільства стрімко змінює зовнішність сучасного світу і хоча загальноприйнятого визначення інформаційного суспільства немає, але більшість фахівців сходяться в тому, що його сутність визначають ряд взаємопов'язаних процесів:

- інформація і знання стають важливим ресурсом і справжньою рушійною силою соціально-економічного розвитку;
- формується ринок інформації і знання як фактор виробництва нарівні з ринками природних ресурсів, праці і капіталу;
- стрімко зростає питома вага галузей, що забезпечують створення, передачу, обробку та використання інформації;
- розвинена інформаційна інфраструктура перетворюється на умову, визначальне національну та регіональну конкурентоспроможність не в меншій мірі, ніж, наприклад, транспортна інфраструктура;
- розвиток і активне впровадження в усі сфери діяльності нових інформаційно-комунікаційних технологій істотно змінює моделі освіти, праці, суспільного життя та відпочинку [6].

При реалізації державної програми “Електронна Україна” було виділено кілька проблем [Там же, с. 212]:

1. Масштабні роботи з інформатизації, що проводяться останнє десятиліття містах, недостатньо скоординовані. Крім щорічних міських планів інформатизації, територіальні утворення мають власні програми, плани та проекти інформатизації, але в них є розділи, пов'язані з інформатизацією в різних міських цільових програмах. Неузгодженість і слабка координація цих робіт призводять

до того, що залишається низьким рівень інтеграції існуючих систем міського управління та місцевого самоврядування. Відбувається невинуватене дублювання функцій у різних системах, відсутній загальноміський комплекс стандартів, класифікаторів, наборів метаданих тощо, що не дозволяє уніфікувати подання даних і забезпечити узгоджене функціонування цих систем. Регіони потребують розробки єдиної стратегії інформатизації міста, в нових дієвих механізмах координації цієї діяльності, у реалізації заходів щодо общесистемного забезпечення міської, інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

2. Інформаційно-комунікаційні технології є могутнім інструментом оновлення та підвищення ефективності всіх сфер діяльності. Однак рівень інформатизації шкіл, музеїв, бібліотек та інших закладів культури, освіти і науки, що перебувають у віданні міста, залишається низьким. В якості однієї зі стратегічних задач руху до інформаційного суспільства повинні стати розробка і реалізація комплексу заходів щодо інформатизації відповідних сфер міського життя.

3. Останнє десятиліття економічне зростання і створення робочих місць в економічно розвинених країнах усе більшою мірою залежать від інноваційної активності, яка має на увазі успішну комерціалізацію результатів досліджень і розробок. Причому найбільшою інноваційною активністю відрізняються підприємства інформаційно-комунікаційних технологій сектора, в якому розробка та комерціалізація нових технологій є найважливішою умовою конкурентоспроможності. За часів СРСР Україна була центром національної інноваційної системи, яка формувалася в умовах тотальної державної власності і централізованого управління економікою. Ліквідація союзних галузевих міністерств, приватизація та гостра економічна криза зруйнували цю систему. Інноваційний процес, налагоджений у рамках відомчої системи, був зламаний, – зникла організаційна структура, яка адміністративно зв'язує виробництво і науку та забезпечує впровадження розробок, ринкові ж інноваційні механізми повноцінно поки не запрацювали. Різко знизилася і загальна інноваційна продуктивність міст. Для сучасного міста в Україні життєво важливо не просто зберегти свій інноваційний потенціал, але й сформувати в місті функціонально повну і ефективно діючу інфраструктуру підтримки інновацій, перш за все, в самому інформаційно-комунікаційному секторі і за рахунок впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в інші сфери.

4. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, їх упровадження в усі сфери життєдіяльності міста і городян породили нові проблеми – забезпечення інформаційної безпеки міста. Кібертероризм і кіберзлочинність – нові явища, що вимагають координації та об'єднання зусиль усіх зацікавлених у протидії їм осіб. У цій ситуації вкрай актуальною стає розробка сучасної, що враховує світовий досвід, системи інформаційної безпеки міста і містить комплекс технічних і організаційно-адміністративних заходів.

5. Соціальна диференціація по доступу до можливостей інформаційно-комунікаційних технологій є спільною проблемою для всіх міст і країн, що

вступили на шлях руху до інформаційного суспільства. Ця проблема отримала назву проблеми інформаційної нерівності. Важливість її визнається всіма державами і міжнародними організаціями. Доступ до базових інформаційно-комунікаційних послуг і соціально значущої інформації повинен бути забезпечений усім громадянам незалежно від місця їх проживання і соціально-економічного становища. Без вирішення цієї складної проблеми, пов'язаної з технічними, економічними, культурними та соціально-психологічними бар'єрами на шляху масового використання інформаційно-комунікаційних технологій, успішне просування до інформаційного суспільства неможливе.

6. В умовах розвитку глобального інформаційного суспільства і орієнтації України на відкритість економіки та повноцінну інтеграцію у світову господарську систему актуальною проблемою є вироблення економічної та промислової політики міста, що відповідає новим умовам. Важливими напрямками цієї політики повинні стати стимулювання інформаційної індустрії міста як найбільш рентабельної і швидкозростаючої галузі економіки, що створює до того ж передумови підвищення конкурентоспроможності в усіх інших галузях, а також стимулювання використання інформаційно-комунікаційних технологій в економіці, зокрема розвитку різних форм електронної торгівлі.

Останні роки характеризуються підвищеною увагою, яке уряди різних країн і регіонів приділяють більш оперативній та ефективній взаємодії з громадянами та організаціями на основі широкомасштабного застосування інформаційно-комунікаційних технологій, йде процес створення так званих електронних урядів з метою електронного врядування в суспільстві.

Проведені в Україні роботи з інформатизації були в основному спрямовані на інформаційне забезпечення управлінських завдань і діловодство. Взаємодії органів влади з громадянами і господарюючими суб'єктами на основі нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) не приділялося належної уваги [5]. Програма інформатизації міського управління повинна будуватися відповідно до загальної концепції “електронний уряд”, містити систему організаційних, нормативно-методичних і технічних заходів, що забезпечують перехід на електронну форму взаємодій органів влади з населенням та організаціями.

Слід зазначити, що реалізація концепції “електронний уряд” спрямована на підвищення якості державних послуг, постійне зростання ефективності діяльності органів влади, зокрема за рахунок вбудовування успішних корпоративних методів управління в державну сферу. Реалізація концепції “електронний уряд” дозволить забезпечити більшу інформаційну відкритість влади, буде стимулювати широкомасштабне використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах діяльності, забезпечить важливий канал зворотного зв'язку для органів влади та організацій міста і повинна стати одним з першочергових напрямків Програми “Електронне місто”. Для цього в рамках концептуальної Програми “Електронне місто” має бути розроблений і реалізований план заходів щодо

створення повноцінної нормативно-правової бази руху міста до інформаційного суспільства.

Цілями програми “Електронне місто” є: розвиток інформаційного суспільства в місті, підвищення рівня і якості життя городян, розвиток демократичних інститутів, створення сприятливих умов для підприємницької діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств міста, підвищення ефективності та відкритості міського управління, поліпшення роботи міського господарства і екології міста, забезпечення оперативного реагування на надзвичайні та аварійні ситуації, підвищення безпеки громадян за рахунок розвитку і широкомасштабного використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Програма “Електронне місто” повинна забезпечити вирішення таких завдань:

- стимулювання і організація масового та ефективного використання ІКТ у ключових галузях економічного, соціального та культурного життя міста, включаючи реалізацію концепції “електронний уряд”, створення єдиного освітнього інформаційного середовища тощо;

- забезпечення доступу до соціально значущої інформації і базовим інформаційно-комунікаційним послугам для всіх городян незалежно від статі, віку і соціально-економічного становища;

- розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури міста, що відповідає сучасним вимогам і задовольняє потреби населення, органів влади та організацій міста в інфокомунікаційних послугах;

- формування публічних інформаційних ресурсів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб населення та господарюючих суб’єктів міста;

- забезпечення необхідного рівня інформаційної безпеки інформаційно-комунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів і систем міста;

- створення умов для розвитку в місті конкурентоспроможного виробництва інформації, інформаційних технологій і послуг, перетворення сектора ІКТ у найважливішу галузь міської економіки.

На нашу думку, процес руху міста до інформаційного суспільства повинен регулюватися такими основними принципами і базовими положеннями цільової програми “Електронне місто”:

- явно виражена соціальна і гуманітарна спрямованість стратегічних цілей і основних завдань руху міста до інформаційного суспільства;

- відкритість політики забезпечення руху міста до інформаційного суспільства, регулярний обмін інформацією між усіма суб’єктами інформаційного суспільства, конкурсний відбір виконавців у встановленому порядку;

- інформаційна безпека створюваних інформаційних систем і ресурсів;

- правова, наукова, технічна і економічна обґрунтованість розроблювальних заходів та прийнятих рішень;

- соціальне партнерство у справі формування інформаційного суспільства, урахування інтересів суспільства в цілому;

- концентрація ресурсів на найважливіших напрямках із завершенням створення окремих проектів і підсистем у конкретні терміни;
- стандартизація, уніфікація та забезпечення сумісності міських інформаційних систем на базі типових форматів, протоколів і прикладних платформ;
- економічна ефективність, усунення дублювання і зниження витрат на експлуатацію інформаційних систем і ресурсів;
- послідовність, поетапність і узгодженість здійснення всіх заходів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства;
- комплексність і системність підходу до вирішення проблем розвитку інформаційного суспільства.

При цьому міська політика, в рамках цільової програми “Електронне місто” і в процесі формування інформаційного суспільства повинна ґрунтуватися на таких базових положеннях:

- дослідження громадської думки і регулярне вивчення потреби городян у державних, муніципальних та інформаційних послугах;
- залучення до обговорення ключових питань розвитку інформаційного суспільства всіх зацікавлених сторін: представників державного та комерційного сектора економіки, суспільних і некомерційних організацій, учених і фахівців;
- моніторинг процесів інформатизації міста за допомогою організації статистичного спостереження за значеннями основних індикаторів руху до інформаційного суспільства;
- створення сприятливих умов для здійснення розвитку інформатизації за визнаними пріоритетними напрямками;
- стимулювання використання в місті сучасної техніки та технологій;
- забезпечення доступу широким верствам населення міста до ІКТ з допомогою організації громадських центрів доступу до ІКТ, в першу чергу для соціально незахищених груп населення, із забезпеченням при цьому необхідного рівня інформаційної безпеки;
- аналіз та облік вітчизняного та зарубіжного досвіду, міжнародних норм і тенденцій;
- контроль з боку міських органів влади та місцевого самоврядування за реалізацією програми “Електронне місто”.

Основними результатами реалізації цільової програми “Електронне місто” стануть: постійно діючий механізм формування та функціонування середовища електронної взаємодії органів влади між собою, з господарюючими суб’єктами і населенням; інформаційно-комунікаційна інфраструктура мережевих сервісів, що забезпечують функціонування середовища електронної взаємодії; зниження витрат на розробку і зміст інформаційних систем; прискорення розробки нових проектів за рахунок повторно використовуваних рішень; підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів; підвищення ефективності функціонування міських структур за рахунок упровадження сучасних

інформаційних технологій, що підтримують технології “електронної установи” та “електронної влади”; застосування накопиченого в місті досвіду обробки і управління інформаційними потоками з метою організації інтегрованого доступу до різномірних банків електронних даних у системі “електронне урядування”.

Рівень інформаційної нерівності визначається мотивацією й інформованістю про можливості ІКТ мешканців міста, їх інформаційно-комунікаційної компетентності, а також наявністю можливості доступу до сучасних ІКТ для всіх категорій громадян.

У багатьох містах України в основному завершено створення відомчих інформаційних систем, призначених для інформаційної підтримки вирішення економічних і соціальних завдань. Створено ряд інформаційних систем для бізнесу і виробництва, науки і медицини, тоді як недостатньо розвинені міські інформаційні системи в галузі культури, освіти, розвитку міста, системи інформаційного забезпечення населення міста.

Нерозвинена система публічних інформаційних ресурсів не має універсального міського інтернет-порталу, що дозволяє отримати швидкий доступ до необхідної інформації з різних аспектів життя міста, зорієнтуватися в численних міських інтернет-ресурсах. Відсутній урядовий портал як загальноміська платформа для електронної влади, немає спеціалізованого порталу, присвяченого проблемам руху міста до інформаційного суспільства, що є інструментом для обговорення, продуктивного обміну досвідом і знаннями всіх учасників руху до інформаційного суспільства.

Одним з напрямків вирішення цієї проблеми є розгортання системи навчання городян навичкам використання ІКТ. У більшості економічно розвинених країн світу сформувалося уявлення про рівень інформаційно-комунікативної компетентності, достатньо для здійснення таких видів інформаційної діяльності: набір тексту, пошук даних в інтернеті, заповнення бази даних тощо.

Подолання виникаючих труднощів неможливе без створення умов оперативного та достовірного інформаційного забезпечення органів державної влади міста, можливості аналізу поточної ситуації, її прогнозування, вироблення оптимальних керуючих рішень і контролю за їх виконанням у стратегічному режимі та режимі реального часу, забезпечення своєчасного інформування та координації всіх ланок управління містом, своєчасного та повноцінного інформування населення, що входить у концепцію цільової програми “Електронне місто” в системі електронного урядування.

Література:

1. Про Загальнодержавну програму “Електронна Україна” на 2005–2012 роки : Закон України : проект від 15.04.2004 р. № 5414 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ed_2004_04_15/ID46EOOA.html.

2. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” : постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 9. – С. 112–114.

3. Декларація принципів. Построение информационного общества — глобальная задача в новом тысячелетии // Всемирный Саммит по информационному обществу. – СПб., 2004. – С. 11–24.

4. Програма ЮНЕСКО “Інформація для всіх”. Отчет 2004-2005 / Л. В. Петрова ; [пер. с англ.] ; Российский комитет Программы ЮНЕСКО “Інформація для всіх”. – М., 2006. – 165 с.

5. *Почепцов Г. Г.* Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. Ї К. : ВЦ “Київський університет”. – 1999. – 308 с.

6. *Степанов В. Ю.* Концептуальні засади формування та розвитку інформаційного суспільства: державно-управлінський аспект : монографія / В. Ю. Степанов. – Х. : С. А. М., 2010. – 416 с.

7. *Степанов В. Ю.* Електронний уряд: проблеми реалізації / В. Ю. Степанов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х., 2009. – № 2. – С. 81–86.

Надійшла до редколегії 27.05.2013 р.